

## Staré civilizácie a ich prínos pre svet

V priebehu jedného storočia vznikli na americkom kontinente dve významné civilizácie: ríša Inkov v Peru a ríša Aztékov v Mexiku.

**Aztéci** – zo svojho sídelného mesta **Tenochtitlán**, ktorému dominovali chrámy – pyramídy, ovládali v 15. storočí celé Mexiko. V Tenochtitláne žilo asi 200 000 obyvateľov.

Bolo to najlepšie naprojektované mesto na svete. Na jazernom ostrove vybudovali ulice a kanály, pyramídy, chrámy, paláce a záhrady. Mesto spájali s pevninou 3 široké vyvýšené hrádze, ktoré mali aj obrannú funkciu.

Jedným z hlavných cieľov vojnových výprav Aztékov bolo získanie zajatcov. Tých potom obetovali bohom v chráme na veľkej pyramíde. Obetné obrady mali pre Aztékov, ktorí vyznávali mnoho rôznych bohov, veľký význam. Verili, že všetci bohovia potrebujú veľa ľudskej krvi. Aztécka agresivita a snaha získať zajatcov na ľudské obety nakoniec prinútila ich susedov, aby sa obrátili proti nim. K úplnej porážke Aztékov pomohli Španielom lešť a choroby, nie priamy útok.

### **Aztékovia:**

- Obetovali ľudí stále, pri rôznych príležitostiach, obetovali 50 000 ľudí ročne, 1 000 týždenne, 6 každú hodinu
- Vyvolávali nepokoje medzi podrobenými kmeňmi, aby mali zámienku brať ľudí do zajatia a neskôr ich obetovať bohom

**Jedlá:** Od Aztékov pochádzajú tieto jedlá:

- čili papričky
- kukurica
- tekvica
- paradajky – čo by to bol za život bez kečupu ?
- moriaky
- kakaové bôby, boli veľmi vzácne, používali ich ako platidlo
- arašidy

Aztékovia jedli: opice, ropuchy, žaby, psy, riasy z jazera, jašterice, mravce.

**Choroby:** Španieli nakazili Aztékov kiahňami, ktoré sa rozšírili ako mor a vyhubili celé aztécke dediny. Kiahne pomohli Španielom vyhrať nad oslabenou aztéckou armádou.

Iné choroby, napr. osýpky, čierny kašeľ, žltá zimnica a malária zabili ďalšie tisíce ľudí. Tí, ktorých neskolila choroba, zomreli pri ťažkých prácach v strieborných baniach a na poliach.

Španieli nazvali získané územie Nové Španielsko a Hernan Cortés sa stal jeho guvernérom. Hlavné mesto Tenochtitlán zničili, zbúrali, čo sa dalo. Kresťanskí kňazi ničili sochy aztéckych bohov, ale aj aztécke knižnice s knihami písanými obrázkovým písmom.

Nákladné lode z Mexika do Španielska priviezli: jaguáre, pumy, cukor, smaragdy, slávnostné masky vykladané drahými kameňmi, otrokov, papagáje, prstene, vázy. Len samotné perly vážili vyše 300 kg, ďalej bolo v zásielke 220 kg zlatého prachu, tri obrovské truhlice zlatých prútov. Zlato však nikdy nedorazilo na španielsky breh. Francúzski piráti Španielom zničili lode.

**Ríša Inkov.** Jedno storočie vládli Inkovia v rozsiahlej, dobre organizovanej ríši v Andách. Inkovia žili v údoliach položených vysoko v peruánskych Andách. Tam vybudovali mesto Cuzco a Machu Picchu. Cuzco znamená pupok alebo stred sveta. Inkovia tam žili dve storočia, osamotení a oddelení od ostatného sveta. Do roku 1500 vzniklo rozsiahle impérium Inkov. Sami sa nazývali Deti Slnka. Inkovia nevedeli písať a všetky ich záznamy sa zachovali na kipu – bolo to uzlové písmo, ktorým zaznamenávali napríklad informácie o daniach a počet obyvateľov. Kipu bol dlhý povrázok, z ktorého viselo niekoľko ďalších. Mali rôzne farby a uzlíky. Každý uzol predstavoval určitú informáciu. Ríša Inkov sa rozkladala v dĺžke 3 500 km. Spojenie zabezpečovali kamenné cesty a horské serpentíny v Andách. Na prepravu tovaru sa používali lamy, spolahliví bežci doručovali kipu.

Inkovia stavali mosty, cesty, budovali mestá vo vysoko položených horských oblastiach, vyvinuli dômyselné spôsoby pestovania plodín na strmých svahoch. To všetko dokázali bez znalosti písma. Machu Picchu bolo významné mesto Inkov, postavené na vrchole hory. Bolo tak dobre skryté, že sa ho podarilo znovu objaviť až v roku 1911. Vysoko v Andách predstavovalo mesto jediné útočisko Inkov proti útokom Španielov. Mesto postavili z kameňov, ktoré boli na seba presne položené, bez použitia akéhokoľvek spojiva. Machu Picchu slúžilo ako pohraničná pevnosť a duchovné stredisko s astronomickou pozorovateľňou a chrámami.

V Mexiku a Južnej Amerike prežívali ríše Aztékov a Inkov vrcholné obdobia. S príchodom Španielov však bolo aztécke hlavné mesto Tenochtitlán zničené a aj Inkovia museli utiecť do peruánskych hôr. Španieli si zotročili pôvodných obyvateľov Strednej a Južnej Ameriky a veľa ich zahynulo na rôzne choroby.

Španieli a Portugalci založili plantáže, bane, mestá, hľadali zlato, bohatstvo a slávu.

**Mayovia** obývali územie južného Mexika a Guatemaly. Ich civilizácia prežívala vrcholné obdobie v ranom období 300 p.n.l. – 300 n.l. postavili veľa miest – náboženských stredísk, z ktorých každé malo vlastný umelecký štýl a charakter. V sídlach sa nachádzali pyramídy, opevnené paláce, tržnice, dielne a obytné štvrte.

Mayský sociálny systém tvorila šľachta, kňazi, vládcovia, úradníci a ich sluhovia, ktorí žili v mestských strediskách a jednoduchí ľudia žijúci na vidieku, ktorí navštevovali mestá počas trhov a náboženských sviatkov.

Mayská abeceda sa skladala z 800 hieroglyfov a Mayovia používali vyšší stupeň matematiky, študovali aj astronómiu a vytvorili kalendárny systém.

V r. 300 – 800 dosiahla mayská civilizácia svoj vrchol. Na Yucatáne vzniklo veľa nových miest. Najvýznamnejší bol Tikal. V jeho okolí žilo asi 100 000 obyvateľov.

Mayovia mali zvyk prinášať bohom ľudské obety. Pozemský a posmrtný život považovali za rovnocenný, a preto celkom prirodzene zabíjali ľudí z náboženských dôvodov, aby potešili bohov a predkov a zabezpečili si úrodu a blahobyť. Potomkovia Mayov doteraz žijú na vysočinách strednej Ameriky.

**Chichén Itzá** – mayská pyramída na severe Yucatánu.

Mayské deti mali otrasné detstvo.

- Keď sa dieťa narodilo, matka mu zviazala nožičky a ručičky, aby mu neušla duša z tela.
- Mayovia mali široké hlavy. Bohatí si želali, aby ich deti mali úzke hlavičky. Z každej strany hlavy priložili dosku, zviazali, pevne stiahli a nechali na hlave aspoň 2 dni.
- Keď umrelo dieťa, matka si odrezala posledný článok prsta a pochovala ho spolu s dieťaťom.
- Deti sa od malička učili, aké dôležité je obetovať bohom krv.
- Mayovia vytvorili neveriteľný kalendár a čísla. Bodka je jednotka, pomlčka je päťka. 3 bodky = 3, 3 pomlčky = 15. Nulu predstavuje mušlička. Bodka, mušlička = 20. O veľa rokov neskôr mayský číselný systém prevzali aj Aztékovia.
- Mayovia dovliekli do strednej Ameriky príšerný zvyk ľudskej obety. Bohom pre radosť zabíjali všetkých vojnových zajatcov. Najčastejšie obetovali na vrchole chrámovej pyramídy. Štyria kňazi položili obeť na obetný kameň a ostrým nožom jej prerazili hrudník a vytrhli srdce. Potom obeť zhodili dole z pyramídy, kde ďalší kňazi z nej strhli kožu a mäso obeť zjedli. Mayské zvyky odkopírovali aj ďalšie kmene v Mexiku.
- Posledný známy prípad rituálnej vraždy pochádza z roku 1696, keď slobodný kmeň Mayov obetoval a zjedol niekoľkých misionárov.

